

Saksbehandler: Beate Fagerli

Referanser:
MKR/AU 17/10
KM 8/04
KM 11/04

Saksdokumenter:

Dok.dato	Tittel	Dok.ID
23.08.2010	Den norske kirkes økumeniske selvforståelse og engasjement	53103

Den norske kirkes økumeniske engasjement

Sammendrag

Med bakgrunn i innspill på Mellomkirkelig råds møte i mai 2010 anbefalte MKR/AU på sitt møte 14. juni 2010 en to trinns behandling av saken:

1. Vi legger frem et dokument som viser historien, status og problemstillinger. Det bør sies eksplisitt at et vedtak om embetsteologien ikke kan vedtas av MKR alene.
2. Et plandokument legges frem i 2012. Det er viktig at en slik plan ikke domineres av embetsteologi.

På kort sikt ble det vedtatt å bearbeide det foreliggende dokumentet med tanke på behandling i Mellomkirkelig råds møte i september 2010. Følgende innspill ble gitt: I den foreliggende teksten er engasjementet beskrevet tydeligere enn selvforståelsen. Det som har skjedd i forbindelse med Global Christian Forum, er viktig. Vi må spørre om hvor den økumeniske energien finnes i dag. De problemstillingene som var oppe under forrige behandling av diakontjenesten (KM 2004), må være til stede i det fortsatte arbeidet.

Forslag til vedtak

1. MKR slutter seg til det foreliggende dokumentet med følgende innspill:
....
2. MKR anbefaler at dokumentet benyttes som ressursdokument til behandling av saken "Å være luthersk kirke i dag" på Kirkemøtet 2011.

3. MKR anbefaler at rådets behandling bør ligge til grunn for et større arbeid med Plan for økumenikk og internasjonalt samarbeid, hvor bl.a. Kirkemøtesaken om evangelisk-luthersk selvforståelse, Kirkemøtesaken fra 2004 "Den norske kirkes identitet og oppdrag" (KM 11/04), Kirkemøtets behandling av diakontjenesten i 2004 (KM 8/04) og økumeniske implikasjoner av Bispemøtets notat 2010 om diakonitjenesten i Den norske kirke blir tatt hensyn til. MKR anbefaler at en plan for økumenikk og internasjonalt samarbeid fremmes for Kirkemøtet tidligst i 2012.

Den norske kirkes økumeniske engasjement (Utkast 26. august, 2010)

Det som konstituerer kirkens enhet,
er ikke annet enn det som konstituerer kirken.
Gustaf Wingren

Innledning

Det har lenge vært ønskelig å supplere Den norske kirkes planer på ulike områder med et plandokument for kirkens økumeniske arbeid. Økumeniske plandokumenter har vært utarbeidet både i Sverige (1998) og i Finland (2009). Begge disse omfatter både prinsipielt basisstoff og konkrete anvisninger om retningen for arbeidet på ulike felt.

Nærværende tekst har ikke form som et ferdig plandokument, men er ment som et ressursdokument på veien mot en helhetlig og spesifikk plan. Teksten ble lagt frem til en første behandling på møte i MKR i mai 2010, og legges nå frem til annen gangs behandling i september 2010.

Arbeidet med dokumentet skjer på et tidspunkt hvor Teologisk nemnd arbeider med temaet "Å være evangelisk-luthersk kirke i dag" med henblikk på kirkemøtebehandling våren 2011. Det er mange berøringspunkter mellom de to prosjektene, og dette dokumentet om økumenikk vil være et viktig ressursdokument for arbeidet med kirkemøtesaken.

Som det vil fremgå, er det i den nåværende teksten blant annet viet oppmerksomhet til embetsteologiske problemstillinger. Dette henger sammen med dette saksområdets betydning innenfor den økumeniske bevegelse generelt, og de spesifikke økumeniske relasjonene Den norske kirke står i. I disse relasjonene er forståelsen av diakontjenesten et spesielt utfordrende tema, hvor det er ønskelig å gjøre økumenisk fremskritt. Det gjelder ikke minst forholdet mellom diakontjenesten og prestedtjenesten. Dette forholdet er økumenisk viktig ikke bare fordi de to tjenestekategoriene er sentrale i lokalkirkelig sammenheng, men også fordi sammenhengen mellom nådemiddelforvaltning og diakoni er grunnleggende for den måten kirken begrunner og utformer sin tjeneste på ulike områder, ikke minst på de områdene som er omfattet av Mellomkirkelig råds mandat.

Den norske kirke i den økumeniske bevegelse - et aktuelt overblikk

Den norske kirke har i hovedsak følgende relasjoner:

GLOBALT

<i>Det lutherske verdensforbund</i> Etablert 1947 Norske medlemmer i LVFs råd: Helga Haugland Byfuglien (visepresident) og Jenny Skumsnes Moe	Konfesjonell verdensfamilie. Alle medlemskirkene er i alter- og prekestolfellesskap med hverandre. Driver et omfattende humanitært arbeid.
<i>Kirkenes Verdensråd</i> Etablert 1948 Norsk medlem i KVs Sentralkomité: Kjetil Aano	Fellesskap av ortodokse, gammelkatolske og protestantiske kirker, med nært samarbeid med kirkelige humanitære organisasjoner. Den katolske kirke er medlem av Faith and Order kommisjonen.
<i>Global Christian Forum</i> Prosess initiert på slutten av 1990-tallet.	Kontaktnettverk av evangelikale og karismatiske bevegelser sammen med

	representanter for konfesjonelle verdensfamilier. Etter en rekke regionale møter ble det første Global Christian Forum holdt i november 2007 nær Nairobi, Kenya.
<i>Ecumenical Advocacy Alliance</i> Etablert 2000	Nettverk av kirker og kristne organisasjoner som informerer og påvirker myndigheter, næringsliv og institusjoner, særlig når det gjelder handel, mat og HIV/AIDS.
<i>ACT Alliance</i> Etablert 2010 Kirkens Nødhjelp er medlem fra norsk side.	Globalt bistandssamarbeid mellom mer enn hundre hjelpeorganisasjoner med kirkelig bakgrunn.

REGIONALT

<i>Konferansen av Europeiske Kirker</i> Etablert 1959 Norske medlemmer i KEKs sentralkomité: Elise Sandnes og Erlend Rogne	Fellesskap av ortodokse, gammelkatolske og protestantiske kirker i Europa. Danner en såkalt Regional Ecumenical Organization (REO) i samarbeidet med Kirkenes Verdensråd. Arbeider særlig med sosialetiske utfordringer og teologiske dialoger.
<i>Porvoo Fellesskapet</i> Etablert 1996 Norsk sekretær: Beate Fagerli	Kirkefellesskap (church communion) mellom de anglikanske kirkene på De britiske øyer og de lutherske kirkene i Norden og Baltikum (med unntak av Latvia).
<i>Fellesskapet av protestantiske kirker i Europa (CPCE / GEKE)</i> Etablert 1973 (Leuenberg fellesskapet) Norsk medlemskap fra 2000 Norsk medlem i presidiet: Stephanie Dietrich	Fellesskap av reformerte, unerte og lutherske kirker i Europa basert på Leuenbergkonkordien. Legger vekt på teologisk utviklingsarbeid i protestantisk sammenheng og i økumeniske samtaler.

NASJONALT

<i>Metodistkirken i Norge</i> Vokste frem i 1850-årene Samarbeidet ledes fra Den norske kirkes side av Helga Haugland Byfuglien	Den norske kirke og Metodistkirken i Norge er i kirkefellesskap basert på avtalen "Nådens Fellesskap" (1994). Relasjonen og samarbeidet ivaretas i dag gjennom Samarbeidsrådet Nådens Fellesskap
<i>Den Evangelisk Lutherske Frikirke</i> Etablert i 1877 Medlem av Det lutherske verdensforbund fra 2005	Den norske kirke og Frikirken er i kirkefellesskap gjennom LVF, og samarbeider gjennom Den norske nasjonalkomiteen av LVF og i andre sammenhenger.
<i>Norges Kristne Råd</i> Opprettet i 1992. Fusjonerte i 2006 med Norges Frikirkeråd (opprettet 1902). Den norske kirke har tre medlemmer i styret.	Norges Kristne Råd (NKR) er et nasjonalt økumenisk råd for norske kirkesamfunn. Samarbeidet gjelder blant annet religionspolitikk i Norge, flyktningesaker, fred og miljø, Midtøsten-engasjement.

SØSTERKIRKE-RELASJONER

<p><i>Den evangeliske kirke av lutherske konfesjon i Brasil (IECLB)</i> Luthersk tradisjon kom til Brasil i 1820-årene. IECLB ble medlem av LVF i 1952</p>	<p>Samarbeidsavtale ble underskrevet i 2003 mellom Dnk og IECLB under LVFs generalforsamling i Winnipeg.</p>
<p><i>Den lutherske kirke i Det sørlige Afrika (ELCSA)</i> Etablert i 1975</p>	<p>En samarbeidsavtale mellom Dnk og ELCSA ble underskrevet på Kirkemøtet i 2005 med deltakelse av offisielle representanter for ELCSA. Det norske misjonsselskap og Kirkens Nødhjelp er også partnere i avtalen.</p>
<p><i>Den evangelisk lutherske kirke i Jordan og Det hellige land (ELCJHL)</i> Etablert i 1959</p>	<p>En vennskapsavtale er inngått mellom ELCJHL og Den norske kirke, som formelt ivaretas av Borg bispedømme. Skriftlig avtale fra 2001 foreligger. Nære samarbeidsformer opprettholdes mellom ELCHJL og MKR.</p>

Historiske linjer i Den norske kirkes økumeniske engasjement

Generelt

Den norske kirke har et *omfattende økumenisk engasjement* med flere profiler, både med hensyn til tematikk og med hensyn til involverte instanser og personer. I nyere tid går dette engasjementet tilbake til mellomkrigstiden, da norske kirkeledere engasjerte seg i de bevegelsene som etter hvert ledet til etableringen av Det lutherske verdensforbund (1947) og Kirkenes Verdensråd (1948).

På 1990-tallet gjorde Den norske kirke noe den ikke hadde gjort før, og som få kirker har gjort. Kirkemøtet vedtok å skrive under på avtaler om kirkefelleskap med anglikanere, med reformerte, og med metodister. Vi kunne ha kirkefelleskap i ord og sakrament med kirker som ikke bare var lutherske. Begrunnelsen for å kunne gjøre disse tingene samtidig er at når vi kommer frem til en rimelig trygg og omfattende felles forståelse av nådemidlene, og ikke går på akkord med grunnleggende sider ved den lutherske bekjennelse, kan og skal vi åpne for kirkefelleskap. Det er kjernen i en luthersk kirkeforståelse som ligger til grunn for dette. Det som konstituerer kirken – evangeliet formidlet i ord og sakrament – er også det som konstituerer kirkefelleskapet.

På slutten av 1990-tallet sluttet Kirkemøtet seg også til den internasjonale katolsk-lutherske "Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren." I denne avtalen er konsekvensene av den oppnådde enigheten, og da særlig med henblikk på forståelsen av kirken, nådemidlene og det kirkelige embete, ikke behandlet. Derfor er dette ikke en avtale om kirkefelleskap. Men avtalen la et grunnlag som den videre dialogen arbeider videre på.

Også norsk *misjonsarbeid* har vært bevisst på økumeniske problemstillinger og engasjement. Det gjelder ikke minst i det praktiske arbeid på misjonsmarkene, hvor gjensidig respekt og samarbeid mellom forskjellige kirketradisjoner ofte hadde bedre vilkår enn tilfellet var mellom ulike senderkirker hjemme. Misjonskunnskap og økumenikk ble etablert som

teologiske fag på 1960-tallet. At økumenikk som teologisk disiplin i dag nærmest er forsvunnet i de fleste land, er en annen, men beklagelig sak.

Likeledes har *diakonal virksomhet* hatt økumenisk betydning i Norge gjennom mange år. Utviklingen av den organiserte diakonien i store institusjoner fra 1800-tallet i Tyskland førte til etableringen av slike institusjoner også i Norge, med nær tilknytning til Den norske kirke, og med betydning også for utviklingen av menighetsdiakonien. I katolsk sammenheng har særlig St. Joseph søstrenes virksomhet vært fremtredende. Metodistkirken og ikke minst Frelsesarmeen har hatt høy diakonal profil i Norge. Til sammen har disse tiltakene vært med på å styrke bevisstheten om omsorgens plass i kirkens liv i alle konfesjoner. Dette har utvilsomt vært med og banet vei for gjensidig anerkjennelse og forståelse mellom kirkene i Norge. Diakoniplan for Den norske kirke (2007) er representativ for en økumenisk diakoniforståelse når den fremhever fellesskapsbygging, forsoningsarbeid, og fellesskap mellom kirkesamfunn som vesentlige aspekter av kirkens diakoni.

Også forskjellige *andre tiltak* av økumenisk karakter har engasjert Den norske kirke. Noen tiltak har hatt et høykirkelig preg, mens andre har vært av lavkirkelig karakter. Typisk for disse to tendensene er Bønneuken for kristen enhet med sin 100-årige historie, og bønneuken organisert av Den Evangeliske Alliansen. Det er grunn til å merke seg at begge disse økumeniske bønneukene i dag sliter med oppslutning. Årsakene til dette kan det være grunn til å reflektere over.

Internasjonalt

Den norske kirkes internasjonale engasjementet skjøt for alvor fart utover på 1950-tallet, ikke minst gjennom deltakelsen i de store økumeniske organisasjonene som var dannet. Norge viste sterk engasjert i det teologiske arbeidet i de multilaterale samtalene som ble organisert av Faith and Order, og i de bilaterale, interkonfesjonelle læresamtalene hvor vi deltok gjennom LVF. Det omfattende nettverket av slike læresamtaler – som går på kryss og tvers mellom de fleste konfesjoner – utgjør den dag i dag en betydningsfull, om enn lite påaktet del av den økumeniske bevegelse.

At etableringen av Kirkenes Verdensråd i 1948 *brakte sammen de to økumeniske bevegelsene "Life and Work" og "Faith and Order"* var mer enn en praktisk foranstaltning. Sammenslåingen representerte en vesentlig klargjøring av hva økumenikk er og må være – et helhetlig engasjement for enhet blant mennesker og folkegrupper, så vel som innenfor og mellom kirker. At "International Missionary Council" sluttet seg til Kirkenes Verdensråd i 1961 bekreftet og styrket økumenikkens helhetlige vesen og profil.

Et sentralt tema i den økumeniske bevegelse er *sammenhengen mellom kirkens liv og menneskehetens liv*. Eller sagt på en annen måte: Hvilken betydning har kirkens enhet for menneskehetens enhet? Problemstillingen har vært tematisert i økumeniske sammenhenger siden mellomkrigstiden, og på flere av KV's generalforsamlinger. Et eget studieprogram ble gjennomført i Faith and Order etter generalforsamlingen i Uppsala i tiårsperioden fra 1968 til 1978. Også fra norsk side ble det bidratt til dette studiet, som bar tittelen "Unity of the Church – Unity of Humankind." En rekke områder av menneskelivet ble drøftet ved hjelp av samfunnsvitenskapelig og naturvitenskapelig kompetanse, og ble holdt sammen med teologisk antropologi og kirkeforståelse.

Det kan være gode grunner her til å fremheve "*Program to Combat Racism*", hvor Den norske kirke var sterkt engasjert, og var et av de viktigste internasjonale bidragene til at apartheid-regimet i Sør-Afrika til slutt ble erstattet av et flertallsstyre under ledelse av Nelson Mandela. Mandela har selv fremhevet dette.

KVs generalforsamling i Nairobi i 1975 bidro til at *ansvar for skaperverket* også kom sterkere inn i synsfeltet. Dette programmet er blitt vurdert som et vendepunkt i Faith and Order, fra en klassisk økumenikk, hvor de tradisjonelle konfesjonelle forskjellene sto i sentrum, til studier som også tar i betraktning nedbrytende og splittende prosesser som invaderer kirkene så vel som de menneskelige samfunn.

Europeisk

På europeisk nivå er det grunn til å nevne at Den norske kirke var vertskap i Trondheim for generalforsamlingen i Konferansen av Europeiske Kirker i 2003. Den norske kirke er videre en av de få kirkene i verden som har inngått i kirkefellesskap både med de anglikanske kirkene på de britiske øyene (Porvoo-avtalen 1995), med reformerte og unerte kirker i Europa (Leuenbergavtalen 1973, undertegnet av Den norske kirke 1999), og med Metodistkirken ("Nådens fellesskap", undertegnet i 1997.)

Det er imidlertid grunn til å fremheve for sammenligningens skyld at Den evangelisk-lutherske kirke i Amerika (ELCA) har inngått i kirkefellesskap ("full communion") både med tre reformerte kirker (PCUSA, UCC og RCA) og med Den episkopale kirke (ECUSA), i tillegg til lignende avtaler med Brødremenigheten (MCA), og nylig også med Metodistkirken (UMC).

I Norge

Her hjemme ble det utviklet uformelle kontaktformer med enkeltpersoner fra *Den norske kirke* og *Den katolske kirke i Norge*. Offisiell katolsk-luthersk kontakt ble imidlertid først etablert i Norge i slutten av 1970-årene. Det ble etter hvert også samtaler mellom Den norske kirke og Baptistsamfunnet, Metodistkirken, Misjonsforbundet og Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Kontakter med de ortodokse kirkene i Norge er også godt etablert, både i de store byene, og innenfor rammen av Barentssamarbeidet.

Det økumeniske arbeidet fikk ny kraft og nye dimensjoner med det *sterke sosialetiske engasjementet* som vokste frem fra slutten av 1960-årene og utover på 1970-tallet. Her var det ikke minst anti-apartheidarbeidet som sto i fokus, sammen med atomvåpenspørsmålene, nedrusting generelt, solidaritet med verdens fattige, krav om en ny økonomisk verdensordning, miljøvern, menneskerettigheter, religionsfrihet osv. Mellomkirkelig råd og Den norske kirkes nord/sør informasjon (KUI) spilte viktige roller i dette brede engasjementet.

På 1990-tallet skjedde mye økumenisk utviklingsarbeid, bl.a. gjennom KV og LVF, hvor samarbeid mellom økumenikk og misjon ble videreutviklet, og hvor Kirkens Nødhjelp deltok i styrkingen av internasjonalt hjelpearbeid.

I Den norske kirkes økumeniske arbeid i Norge er samarbeidet innenfor Norges Kristne Råd av stor betydning. Her møtes offisielle representanter for stort sett hele bredden av norsk kristenhet til gjensidig informasjon, til rådslagning og til arbeid med felles saker og uttalelser. Betydningen av dette tverrkirkelige fellesskapet kan vanskelig overdrives.

Lokaløkumenikk praktiseres ellers først og fremst med Den Evangelisk-Lutherske Frikirke, som Den norske kirke er i kirkefellesskap med gjennom Det lutherske verdensforbund, og Metodistkirken som Den norske kirke er i kirkefellesskap med gjennom avtalen "Nådens fellesskap". I tillegg gis det jevnlig spesielle kirkelige arrangementer hvor representanter for Den norske kirke og Den katolske kirke opptre sammen.

De siste 10-15 årene har *religionsdialogen* blitt et stort og vesentlig tema i forlengelsen av vårt økumeniske engasjement – først nasjonalt, etter hvert også internasjonalt og lokalt. Dette har gitt oss nye utfordringer, også med tanke på kirkens rolle i det norske samfunnet og vår innsats internasjonalt (religionsdialog i Midtøsten, i Europa, i KV-sammenheng o.a.). I denne sammenheng er det grunn til å nevne *Samarbeidsrådet for tros-og livssynssamfunn* (STL), Kontaktgruppen med Det Mosaiske Trossamfund og Kontaktgruppen med Islamsk Råd som viktige partnere i norsk interreligiøst arbeid. Mellomkirkelig råd ivaretar Den norske kirkes deltakelse i disse sammenhengene.

Norge blir et stadig mer mulireligiøst samfunn. Samtidig ser vi et større mangfold blant kristne, bl.a. på grunn av kristne innvandrere. Disse forholdene bidrar til endringer i stat og kirke-relasjonen og kaller på gode økumeniske relasjoner både for kirkenes egen del, og av hensyn til arbeidet med etablering av en ny kirkeordning.

Eivind Berggravs spådom for 50 år siden at ”økumenikk” ville bli et like kjent og kjær ord for norske kristne som ”misjon” har til dels slått til. Kanskje har ikke ordet helt blitt en del av hjertespråket, men det er i hovedsak blitt et positivt ladet begrep og et argument for å gjøre noe, eller en måte å gjøre noe på. Samtidig er MKR blitt et sentralt organ i Den norske kirkes struktur og godt kjent i norsk offentlighet.

Spørsmålet vi nå står overfor er *hvor vi befinner oss i utviklingen, og hvilken profilering vi vil videreføre og eventuelt endre*. Dette spørsmålet springer ikke ut av noen kontrovers omkring Den norske kirkes økumeniske profil. Men det er allikevel, og kanskje nettopp i den situasjonen, viktig at Den norske kirke identifiserer og begrunner den økumeniske profilen den har og ønsker å videreføre.

Teologiske perspektiver

Det bibelske begrepet koinonia har fått fornyet aktualitet

Mens mye av den norske diskusjonen om kirkeforståelsen gjennom lengre tid har dreid seg om folkekirken sett i forhold til foreningskirkelige modeller, har den økumeniske diskusjonen de siste årtiene i betydelig grad vært preget av det forståelsespotensialet som ligger i det bibelske begrepet *koinonia*. Det har skjedd med betydelige tilskudd fra ortodokse teologer. Men nedslagsfeltene har vært brede og betydningsfulle, både i Kirkenes Verdensråd (jfr. senest dokumentene fra 2006 ”The Nature and Mission of the Church” og ”Being the One Church”) og i Det lutherske verdensforbund. I sistnevnte sammenheng har *communio*-begrepet etter generalforsamlingen i Budapest (1984) fått en stadig sterkere plass i organisasjonens forskjellige dokumenter frem til i dag. Denne utviklingen har vært ført frem både av det lutherske *Institutt for økumenisk forskning* i Strasbourg og gjennom samarbeid mellom medlemskirkene, koordinert av LVFs *Avdeling for teologi og studium* i Genève.

En av grunnene til at drøftingene i Den norske kirke har vært noe på avstand fra den økumeniske diskusjonen om kirkeforståelsen, har nok hatt å gjøre med selve folkekirketradisjonen som har gitt en bred og stabil referanseramme for kirkelig handling, og en betydelig frihet i valget av teologiske problemstillinger. Det har også syntes tilstrekkelig i denne sammenheng å holde seg til *Confessio Augustanas* utmerkede formuleringer.

Det er imidlertid gode grunner for å knytte an til den økumeniske utviklingen som Den norske kirke i realiteten er en del av gjennom medlemskap i de økumeniske organisasjonene og ulike bilaterale avtaler. Behovet for å fordype seg i forståelsen av *koinonia* følger også av at kirkens

forutsetninger er blitt vesentlig endret gjennom samfunnets pluralisering. At ny refleksjon om kirken som *koinonia* / *communio* er i ferd med å skje i Norge, vises bl.a. av det grundige arbeidet som har vært gjort – både i Den norske kirke og i Norsk økumenisk samtaleforum – med å respondere på ekklesiologidokumentene fra Kirkenes Verdensråd.¹

I denne sammenhengen er det ikke naturlig å referere direkte til de nevnte norske responsene til KVs dokumenter. I stedet kan det være nyttig i denne sammenheng å knytte an til noen av de vel kjente, men ikke desto mindre aktuelle aspektene ved kirkeforståelsen, og dermed for økumenikken som følger av *koinonia*-begrepet, og knytte disse videre til noe av den refleksjon om kirken som har vært utviklet i nyere tid i økumenisk, og ikke minst luthersk sammenheng. En slik fremgangsmåte kan – med de gitte begrensningene i lengde og dybde – føre til at spenninger i materialet synes tilslørt, og at redegjørelsen preges av harmoniserende forenklinger. Det synes imidlertid å være behov i dag for en relativt kortfattet, utprøvende beskrivelse av Den norske kirkes økumeniske engasjement innenfor bredden av den internasjonale økumeniske bevegelse. Det sier imidlertid seg selv at dette sporet blir relativt smalt, selv om tematikken er omfattende, og at et arbeid som dette som ikke kan erstatte mer omfattende ekklesiologiske utredninger av akademisk karakter, heller ikke når det gjelder forståelsen av kirkens enhet.

Koinonia i Det nye testamente

Det greske begrepet *koinonia* kan virke fremmed og importert. Men etymologisk er det et enkelt ord, utviklet av *koinos* som betyr felles. Til sammenligning kan en nevne at det dansk-norske ordet menighet går tilbake til den gamle germanske roten *men* som også betyr felles.

Går vi til Det nye testamente, er det hovedsakelig brevlitteraturen, særlig hos Paulus, som utvikler kirketenkningen ved hjelp av tanken om *koinonia*. Og det gjøres på en måte som videreutvikler begrepet i forhold til klassisk gresk og det greske Gamle Testamente (Septuaginta) hvor *koinonia* i all hovedsak ble brukt om rent menneskelige fellesskap, og ikke om fellesskap med det guddommelige. (En overgangsskikkelse på det punktet var imidlertid den hellenistisk-jødiske bibeltolkeren Filo av Alexandria fra begynnelsen av vår tidsregning. For ham var det ikke unaturlig å omtale det religiøse fellesskap mellom mennesker og Gud som *koinonia*.)

En kort gjennomgang av bruken av begrepet *koinonia* i Det nye testamentet gir oss selvsagt ikke en fullstendig forståelse av kirken og dens enhet. Det er ikke desto mindre nyttig å følge begrepet *koinonia* for å se hvilke dimensjoner ved kirkelige fellesskap som knytter seg til det, og som dermed kan sies å ha en innbyrdes sammenheng seg i mellom.

Sammenhengen mellom det menneskelige og det guddommelige i de kirkelige fellesskap uttrykkes klart i 1 Kor 1,9: "Gud er trofast, han som har kalt dere til samfunn (*koinonia*) med sin Sønn, Jesus Kristus." Det samme gjelder 2 Kor 13,13: "Herren Jesu Kristi nåde, Gud kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn (*koinonia*) være med dere alle!"

I 1 Kor 10,16 konkretiseres det kirkelige fellesskapets *sakramentale dimensjon*: "Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det oss ikke del (*koinonia*) i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det oss ikke del (*koinonia*) i Kristi legeme?"

Den *økumeniske dimensjonen* i det kirkelige fellesskap har sin rot i selve samfunnet mellom Gud og mennesker, men kommer i Gal 2,9 også til uttrykk som det å opprette eller

¹ The Nature and Mission of the Church, Faith and Order 2006 og "Called to be the One Church", vedtatt på generalforsamlingen i Porto Alegre 2006.

oppretholde fellesskap over skillelinjer: ”Og da Jakob, Kefas og Johannes, de som blir regnet som selve søylene, innså hvilken nåde jeg hadde fått, da gav de meg og Barnabas hånden som tegn på fellesskap (*koinonia*).

I Fil 2,1 kommer det til uttrykk hvilken *kvalitativ karakter* det kirkelige fellesskapet er kjennetegnet ved og bærer av: ”Når det da er trøst i Kristus, oppmuntring i kjærligheten, fellesskap (*koinonia*) i Ånden, og så sant det finnes medfølelse og barmhjertighet...”

Som samfunn med Kristus er det kirkelige fellesskap kjennetegnet ved *delaktigheten både i Kristi oppstandelse og Kristi kors*: ”Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del (*koinonia*) i hans lidelser, og blir ham lik i det jeg dør som han – måtte jeg bare nå fram til oppstandelsen fra de døde!” (Fil 3,10)

Det kirkelige fellesskaps *diakonale dimensjon* kommer til uttrykk på ulike måter. Hos Paulus skjer det ikke minst gjennom vektleggingen av å dele materielle gaver. Dette er særlig maktpåliggende for ham i forhold til menigheten i Jerusalem, jfr. 2 Kor 8,4: ”[Menighetene i Makedonia som har vært hardt prøvet] bad oss inntrengende om å få lov til å være med i fellesskapet (*koinonia*) i tjenesten for de hellige.”

I denne sammenheng kommer også den forbindelsen i det kirkelige fellesskap mellom *gavmildheten og bekjennelsen til evangeliet* til uttrykk: ”For denne tjenesten, som også er en gudstjeneste, er ikke bare en hjelp for de hellige i deres nød; den skal også vise sin overflod i at mange takker Gud. Når dere har fullført tjenesten og bestått prøven, vil de prise Gud for deres lydighet i bekjennelsen til Kristi evangelium, og for deres vilje til å gi i fellesskapet (*koinonia*) med dem og alle de andre.” (2 Kor 9,12-13). Også i Gal 2,10 understrekes denne dimensjonen. I Hebreerbrevet er den materielle omsorgen for andre, uttrykt rett og slett gjennom begrepet *koinonia* (Hebr 13,16), nært knyttet til lovprisningen (13,15) – uten at de to er sammenfallende.

I 1. Johannes brev legges det stor vekt på *de etiske dimensjonene* ved samfunnet med Gud i det kristne fellesskapet, som følger av at evangeliet blir forkynt og tatt i mot: ”Det som vi har sett og hørt, forkynner vi også for dere, for at dere skal ha samfunn (*koinonia*) med oss, vi som har samfunn (*koinonia*) med Faderen og hans Sønn Jesus Kristus. (1 Joh 1,3) ”Sier vi at vi har samfunn (*koinonia*) med [Gud], men vandrer i mørket, da lyver vi og følger ikke sannheten. Men dersom vi vandrer i lyset, slik han selv er i lyset, da har vi samfunn (*koinonia*) med hverandre, og Jesu, hans Sønns blod renses oss for all synd. (1 Joh 1,6-7).

Det er også naturlig å vise til Apg 2,44-47 som uttrykk for den helhetlige oppfatningen av kirken, dvs. den første menigheten, som *koinonia* i sterkt integrert forstand.

Bruken av begrepet *koinonia* gir klare indikasjoner på hvordan det kristne fellesskaps dimensjoner må sies å henge uløselig sammen med hverandre. Det er et fellesskap mellom Gud og mennesker, og dermed også mellom mennesker. Dette fellesskapet er en bundethet til Kristus, hans død og oppstandelse, og som har visse iboende kvaliteter, kjennetegnet først og fremst ved innbyrdes kjærlighet og omsorg og sannhet.

Kirken som fellesskap i reformatorisk sammenheng

Det har gjennom mange år innarbeidet seg en forståelse i luthersk sammenheng av kirken hvor det skilles skarpt mellom forvaltningen av nådens midler og det livet som de troende forventes å leve som en frukt av nåden og troen. Dette skillet bestemmes gjerne ved hjelp av sondringen mellom det som hører til kirkens vesen (kirkens *essse*) og det som gjelder kirkens

sanne og gode liv (kirkens *bene esse*). Rett forstått kan dette skillet, som lutheranerne stort sett er alene om å opprettholde, ha betydelig økumenisk verdi, både internt i kirker, og eksternt i forholdet til andre kirker. Men det er viktig at dette skillet ikke opprettholdes mekanisk på en slik måte at dimensjoner ved kirkelivet som ikke må adskilles, faktisk blir nettopp det.

Det er relativt vanlig, ikke minst i norsk sammenheng, at kirken bestemmes ved formuleringen ”der evangeliet forkynnes og sakramentene forvaltes”. Denne kortversjonen av første del av CA 7 (”Om kirken”) kan sies å være i tråd med Luthers tanke om *notae ecclesiae*, altså bestemmelsen av hvordan kirken kan gjenkjennes. Men skal kirkens egenart beskrives nærmere, må en bruke hele formuleringen i CA 7, hvor kirken bestemmes som ”de helliges /troendes forsamling, i hvilken evangeliet forkynnes rent og sakramentenes forvaltes rett”. Nådemiddelforvaltningen skjer ikke i det tomme rom, men i et fellesskap – som nådemidlene (dvs. Gud) selv skaper. Det er verd å legge merke til at CA ikke bruker begrepet *communio*, men *congregatio*. Dette understreker kirkeforståelsens dynamiske karakter: Det kirkelige fellesskap er ikke først og fremst institusjon, men menneskers sammenkomst og deling av Guds gaver.

For reformatorene er imidlertid denne forsamling ikke en løs og ubestemmelig bevegelse til og fra, men et fellesskap som er tydelig innholdsbestemt ved nådemidlene og forpliktende for det kristne livet, noe som fører tankegangen tett opp til det nytestamentlige begrepet *koinonia*. Fellesskapet har sin guddommelige kilde i Kristus selv, ikke i de helliges kvaliteter, som jo varierer betydelig. I CA 8 (”Hva kirken er”), understrekes det at selv om ”mange hyklere og onde er blandet inn i den i dette livet, [er det] tillatt å bruke sakramenter som er forvaltet av onde, i samsvar med Kristi ord: ’På Mose stol sitter de skriftlærde og fariseerne osv.’” Og det føyes til: ”Både sakramentene og Ordet er virksomme på grunn av Kristi innstiftelse og befaling, selv om de meddeles av onde.”

I Luthers ”Avhandling om Det nye testamente, det vil si den hellige messe” (1520) kommenterer han alle de kirkelige splittelsene i sin samtid: ”Verden er blitt fylt av falsknere og hyklere og med så mange sekter, ordner og splittelser i Kristi ene folk, at nærmest hver eneste by er oppdelt i ti partier eller mer...”² ”Men for å fremskaffe et akseptabelt og elsket folk, som kunne være knyttet sammen ved kjærlighet, avskaffet han hele moseloven. Og for at han ikke skulle gi mer anledning til splittelser og sekter, etablerte han bare én lov og ordning for hele sitt folk, og det var den hellige messe. (For selv om dåpen også er en ytre forordning, finner den sted bare en gang, og er ikke en praksis for hele livet slik messen er.”³

I avhandlingen ”Kristi hellige og sanne legemes velsignede sakrament og broderskapene” skriver Luther: ”Betydningen eller virkningen av dette sakramentet er alle de helliges fellesskap. ... Slik er alle hellige ett åndelig legeme, slik som innbyggerne i en by er ett samfunn og legeme, for hver borger har del i en andre og i hele byen. ... Dette fellesskapet består i at alle Kristi og hans helliges åndelige eiendom deles med og blir felles eiendom med den som mottar dette sakramentet. Tilsvarende blir all lidelse og synd også felles gods. Kjærligheten skaper da kjærlighet tilbake, og den gjensidige kjærlighet forener.”⁴

”Da Kristus innstiftet sakramentet”, skriver Luther, ”sa han; ’Dette er mitt legeme som er gitt for dere, og dette er mitt blod som er utgytt for dere. Husk meg så ofte som dere gjør dette.’ Det er som om han sa: ’Jeg er hodet, jeg vil være den første til å gi meg selv for dere. Jeg vil gjøre deres lidelse og motgang til min, og vil bære den for dere, slik at dere på deres side kan

² Luther’s Works vol. 35 s. 80.

³ Ibid. s. 80–81.

⁴ Luther’s Works vol. 35 s. 50–51.

gjøre det samme overfor meg og hverandre, og slik lar alle ting være felles godt, i meg og med meg.' ... [V]i må gjøre det onde hos andre til vårt eget, dersom vi ønsker at Kristus og hans hellige skal gjøre det onde hos oss til sitt eget. Da vil fellesskapet bli fullstendig, og rettferdighet bli yddet til sakramentet. For sakramentet har ingen velsignelse eller betydning uten at kjærligheten vokser daglig, og forandrer et menneske slik at han blir ett med alle andre."⁵

Kirken som fellesskap i Det lutherske verdensforbund

I vår egen tid er arbeidet med en slik helhetlig forståelse av kirken, dens enhet og tjeneste videreført i luthersk sammenheng særlig gjennom aktiv deltakelse i den økumeniske bevegelse. Fra 1970-årene og fremover har dette, som nevnt ovenfor (s. 6), vært spesielt ivaretatt gjennom LVFs studieavdeling og Strasbourg-instituttet for økumenisk forskning. Ved et samarbeidet mellom dem ble det 1973-76 gjennomført et viktig studium omkring økumenisk metodologi som gikk i dybden på temaet "forsonet mangfold" og styrket betraktningen av kirken som fellesskap, forstått som *koinonia*.⁶

Studierapporten skriver: "I følge Det nye testamentet er *koinonia* det fellesskapet som tar historisk-empirisk form ved deltakelsen i ordets og sakramentenes frelsende gaver. Fellesskapet er ikke bare troens svar på mottakelsen av nåden, men er selv manifestasjonen av de frelsende gaver mottatt i historien. Når fellesskapet mottar Kristi legeme blir "de mange" til "ett legeme" (1 Kor 19,16 ff.) Dermed har et reelt nærvær av Kristi frelsende kraft blitt til [...]"⁷ "Troens sosiale konfigurasjon, økonomiske former, sosiale ordninger og de interessene som knytter seg til disse, har aldri vært en rent hensiktsmessig, ytre sak. De hører med til Guds frelsende handling i historien, og er ikke uavhengige av den."⁸

I de påfølgende årene ble *communio* et stadig viktigere begrep i LVF, både når det gjelder kirkeforståelsen og organisasjonens selvforståelse som et fellesskap av kirker. Dette ble særlig viktig på LVFs syvende generalforsamling i Budapest i 1984. Her ble det vedtatt at alle medlemskirkene skulle være i alter- og prekestolfellesskap med hverandre. I uttalelsen om "Enheten vi søker" heter det blant annet: "Dette kirkefellesskapet (*communio*) lever ut sin enhet i bekjennelsen av den apostoliske tro. Det forsamles i gudstjeneste og forbønn for alle mennesker. Det utfolder seg i felles vitnesbyrd om Jesus Kristus, i forsvar for de svake, de fattige og undertrykte, og i bestrebelsene for fred, rettferdighet og frihet."⁹

I uttalelsen om "LVFs selvforståelse og oppgave" heter det bl.a.: "Gjennom LVF settes medlemskirkene i stand til, og støttes i, å vitne sammen om evangeliet, å tjene sammen i denne verden, og å handle økumenisk med ett sinn. Samtidig styrker LVF den ene økumeniske bevegelse som den ser seg selv som en del av, og til hvilken den bidrar gjennom sine egne økumeniske bestrebelsers så vel som ved relasjoner og samarbeid med andre kirkefamilier (*Christian world communions*) og med Kirkenes Verdensråd."¹⁰

Med henblikk på LVFs åttende generalforsamling i Curitiba i 1990 publiserte Strasbourg-instituttet en brosjyre med tittelen *Communio/Koinonia*.¹¹ I seks paragrafer svares det her på

⁵ Ibid. p. 57–58.

⁶ Ecumenical Methodology. Documentation and Report. Ed. Peder Højen. LWF, Geneva, 1978.

⁷ Ecumenical Methodology, p. 19, para. 21.

⁸ Ibid. p. 23, para. 39–40.

⁹ LWF Report 19/20, 1985, s. 175.

¹⁰ Ibid. s. 176.

¹¹ *Communio / Koinonia. A New Testament – Early Christian Concept and its Contemporary Appropriation and Significance. A study by the Institute for Ecumenical Research, Strasbourg 1990, p. 9f.*

spørsmålet “Hva betyr kommunion/koinonia?” Vi gjengir her disse punktene, men må av hensyn til lengden utelate de kommentarene som ledsager hvert punkt.

- Kirken er et menneskelig fellesskap eller kommunion. Men det er ikke en ren foreningsdannelse grunnlagt på menneskelige betingelser, interesser eller innsats. Bare når mennesker har kommunion med Kristus i troen, har de kommunion med hverandre.
- Kommunion med Kristus betyr deltakelse i hans lidelse og oppstandelse. Likeledes innebærer de troendes kommunion med hverandre at den enkeltes gleder og lidelse, velstand og fattigdom, styrke og svakhet, tilhører alle og skal deles.
- Kommunion med Kristus skal føre til en omfattende forpliktelse gjennom hele ens liv og arbeid.
- Kommunion med Kristus er fellesskap med alle troende gjennom tid og rom. Likeledes er de troendes kommunion med hverandre en universell kommunion.
- Kommunion med Kristus inkluderer, i sin helhet og universalitet, et mangfold av individuelle fromhetsformer, nådegaver og oppgaver.
- Kristus søker å bringe alle mennesker inn i kommunion med seg. Likeledes åpner det troendes fellesskap eller kommunion seg mot verden i misjonalt engasjement, humanitær tjeneste og sosial handling. Dets vesen og virke er tegn og redskap for hele menneskehetens enhet og fred.

I det omfattende Budskapet (*Message*) fra LVFs generalforsamling i Curitiba, Brasil, heter det i avsnittet om ”Liv i fellesskap” blant annet: ”Vår forståelse av kirkefellesskap (*communion*) starter med den bibelske lære at vi er forenet i Kristus, og er derfor i fellesskap med hverandre. Liv i kirkefellesskap innbefatter praktiske holdninger og handlinger. Det betyr å akseptere hverandre gjensidig, og å dele engasjement for hverandres fysiske og åndelige velferd i alle livets tilskikkelser. Det betyr at forskjeller i kjønn, alder, rase, nasjonalitet, kultur og sosial posisjon er overkommet gjennom vår enhet i Kristus.”¹²

Med spesiell referanse til begrepet *koinonia*, slik det ble fremhevet og forklart på den femte World Conference on Faith and Order i Santiago de Compostela i 1993, skriver Harding Meyer – som i en årrekke har stått sentralt i arbeidet med luthersk økumenikk ved Strasbourg instituttet: ”Denne grunnleggende forståelsen av kirken, fullstendig innholdsbestemt av begrepet *koinonia*, åpner opp et perspektiv hvor spørsmålet om kirkens enhet, og vår søken etter den, føyer seg direkte inn. [...] Hvis kirken forstås som et “fellesskap av mennesker” i *koinonia*-begrepets betydning, det vil si et fellesskap av deltakelse, av det å ta og bli gitt en plass, og det å dele, da er det som er sagt, og som må sies om nødvendigheten av den kirkelige enhetens ”synlighet”, allerede innebygget i kirkebegrepet. [...] Ut fra *koinonia* med Gud, skjenket til mennesker av Gud ved troen, hvor Gud er der for dem, og in hvilken de selv ”tar del” i Gud, vokser det opp innenfor menneskeheten et *koinonia* av nettopp denne kvaliteten: et fellesskap av nærvær for hverandre, et fellesskap av deltakelse og deling. Som *koinonia* av mennesker lever selvsagt kirken av tro, men den lever også i aktivt ansvar og i gjensidig tjeneste, rettet mot andres og felles behov.”¹³

Ordinert tjeneste i kirken som *koinonia*

Den tematikken som Den norske kirke tidligere omtalte med ordene ”embetsteologi og tjenstedifferensiering”, er stadig sentral i økumenisk sammenheng.

I utgangspunktet er det bred økumenisk konsensus om at det ikke bare er de ordinerte tjenestene som bærer ansvar for kirkens liv i verden, og dermed for kirkens og menneskers enhet. Alle døpte har et kirkelig kall til å tjene Gud med takk og tilbedelse og sin neste med kjærlighet og omsorg, samt å bidra til kirkens enhet og fellesskap. Dette perspektivet, gjerne

¹² LWF Report 28/29, 1990, s. 80.

¹³ Ibid. p. 68.

omtalt som det allmenne prestedømme, utgjør en viktig del av den lutherske kirkeforståelse. Alle døptes tjeneste i kirken og samfunnet er av grunnleggende betydning, og er særlig viktig for det menneskelige fellesskap etter hvert som samfunnet blir stadig mer differensiert, og kravene til relevans øker. Det blir stadig klarere at kirkens tjeneste i verden ikke bare har rom for, men er fullstendig avhengig av, lekfolkets tjeneste. Dette faktum blir særlig tydelig etter hvert som relevant kirkelig tjeneste i økende grad krever et bredt spekter av kompetanse og erfaring. Men nettopp i den sammenheng er det av økumenisk betydning at forholdet mellom "lek" kirkelig tjeneste (lay ministry) og de tjenester som det ordineres eller vigsles til.

Forståelsen av den ordinerte tjeneste er av stor økumenisk betydning i forbindelse med forhandlinger om gjensidig kirkelig anerkjennelse og mulig etablering av kirkefellesskap. Det er de engelske begrepene "ordination" og "ordained ministry" som her jevnt over blir brukt. "Consecration" blir også brukt, men da først og fremst om bispevigsel og vigsling til fast kirkelig tjeneste som ikke innbefatter nådemiddelforvaltning. I økumeniske læresamtaler står denne tematikken sentralt. Derfor er det viktig at Den norske kirke også for sitt eget vedkommende anvender en terminologi på dette området som er klar og entydig. Utbredt økumenisk språklig praksis, som det er gode grunner til å følge også i Den norske kirke, er at det "ordineres" til tjeneste eller tjenester hvor nådemiddelforvaltning inngår, men at det "vigsles" til øvrige tjenester, samt til tjenesten som biskop (når vedkommende, som normalt, allerede er ordinert). I tillegg kommer ordnede leke tjenester som det ikke vigsles til ("lay ministries").

Det er vel etablert forståelse i Den norske kirke at det å forrette ved kirkens ordinære samlinger om ord og sakrament forutsetter ordinasjon. Ordinasjonen er et uttrykk for at tjenesten med ordet og sakramentene skaper et fellesskap som er gudgitt. Ordinasjonen er også et uttrykk for at tjenesten forbinder lokalmenigheten med hele den universelle kirke, og utøves i fellesskapet med den.

I store deler av den kristne kirke har de tre tjenestene som biskop, prest og diakon vært sett på som tre sider av én ordinert tjeneste i kirken, og ikke om tre selvstendige tjenester som hver står på egne ben. De tre tjenestene har vesentlige innholdsmessige sider felles, men med ulik vektlegging og mandat. Det ligger sentralt i forståelsen av kirken som *koinonia* at nådemiddelforvaltningen må skje diakonalt for å være det den er. 1. Korinterbrev kapittel 11 viser klart hvordan de to aspektene ved kirkens liv er sammenvevd. Når denne helheten ikke blir ivaretatt i Korint, feller Paulus en alvorlig dom: "Når dere da kommer sammen, er det ikke Herrens måltid dere holder." (v. 20).

Vurdert ut fra den tidlige reformatoriske tradisjon i Norge, med Kirkeordinansen (1537) og Danmarks og Norges Kirkeritual (1685), er det et fremtredende trekk ved prestatjenesten at den er utformet med sterke diakonale sider. Det er her nok å nevne følgende områder hvor Kirkeritualet gir prestene detaljerte tjenestemessige forskrifter: Om hittebarn, om jordmødre, om syke, om anfektede, om de besatte, om fanger og voldsmenn (inkl. dødsdømte), om ekteskap, og om lik og begravelse. Av disse forskriftene ser vi hvordan kirkens nådemiddelfellesskap strakte seg fra det gudstjenstlige området til den medmenneskelige omsorgen og dermed til enheten i lokalsamfunnet.

Det er viktig at vårt bilde av det gamle klassesamfunnet ikke stenger for erkjennelsen av at det vi i dag kaller diakoni var en helt integrert del av nådemiddelforvaltningens tjeneste. Etter hvert som samfunnet utviklet seg, og kravene til spesialisert tjeneste økte, ble egne diakonstillinger etter hvert etablert i lutherske kirker. På mange måter skjedde det en gjentakelse av utviklingen i urkirken (Apg 6). Dette førte til styrking av diakonien i spesifikk forstand. Men det førte også til at diakonien ble en spesialisert tjeneste som i en periode mistet noe av sin tilknytning til kirkens nådemiddelforvaltning.

Det finnes ulik praksis mellom kirkene når det gjelder hvorvidt diakonen ordineres eller vigsles til sin tjeneste. Den norske kirke er en av de lutherske kirkene i verden hvor diakontjenesten i sin tjenesteordning er gitt bemyndigelse til sakramentforvaltning, nemlig nattverd ved soknebud. Det er gode grunner til å bevare den praksisen. Den diakonale tjenesten bygger bro mellom den regulære gudstjenesteforsamling og mennesker som over tid er forhindret fra å delta. Og det er naturlig i en luthersk kirke at nattverden innstiftes på stedet, og at det ikke meddeles ferdig konsektrert brød og vin. Ordinasjon av diakoner følger naturlig av dette.

Bispemøtet fastslo derfor med god grunn i 2004 (jfr. Protokoll fra Bispemøtet 32/04): ”Å tilrettelegge og tydeliggjøre diakontjenesten som del av den ordinerte tjeneste vil kunne styrke denne tjenesten og dermed bidra til å fornye kirkens kommunikasjon av evangeliet.” ”Videre ble det understreket at ”Bispemøtet (anser) diakontjenesten som en dimensjon ved formidlingen av evangeliet om Jesus Kristus. Dette gir grunnlag for å forstå diakontjenesten som del av den ordinerte tjeneste i kirken.”

Denne vurderingen ble bekreftet av Kirkemøtet samme år, og representerer en verdifull måte for Den norske kirke å ivareta de kjennetegn som følger av den bibelske forståelsen av *koinonia*.

Ordinasjon til diakon representerer ikke, som i en del andre kirker, være et skritt på vei til å bli prest. Diakontjenesten er en fullverdig tjeneste *sui generis*. Samtidig er den, på grunn av sammenhengen mellom nådemiddelfelleskapet og diakonien, ikke separat i forhold til prestatjenesten. Prest og diakon deler ansvaret for begge sider av kirkens liv, men på forskjellig vis, og med tyngdepunkt på forskjellige områder.

Dersom også katekettjenesten skal betraktes som en ordinert tjeneste, vil det kunne begrunnes ut fra at også kateketer i følge tjenesteordningen kan forrette nattverd i kateketisk sammenheng. Det vil imidlertid være økumenisk hensiktsmessig dersom katekettjenesten bestemmes som undervisningsdiakon.

Kirkens internasjonale diakoni

Forståelsen av kirkens diakoni har hatt en lang utvikling. Utgangspunktet tas gjerne i Jesus Kristus selv som diakon, som selve rollemodellen som ”ikke kom for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenger for mange ” (Mark 10,45). Videre vises det til opprettelsen av en diakonal tjenesteordning i urmenigheten (Apg 6). Fra urmenighet til nåtid har begrepet tjeneste (gr. ”diakonein”) vært sentralt. Men tolkning og fokus har endret seg, både innenfor ulike kirkesamfunn og innen land og regioner i verden. I løpet av de siste 50 årene går det en tydelig bevegelse fra en ”lindrende” diakoni til en global, holistisk og deltakende diakoni, fra symptombehandling til arbeid med årsaker, fra et giver-mottager-konsept til et partnerskapskonsept.

I likhet med misjon er diakoni er ikke bare en tilleggsfunksjon eller en praksis i kirkens liv, men en del av kirkens vesen og selvforståelse. Kirkens diakonale identitet handler om flere dimensjoner. Diakonien skal

- motivere kristne til handling og samhandling i forholdet til lidelse, urettferdighet, omsorg for skaperverket,
- bidra til frigjøring, forsoning og helbredelse, og til ”å løfte opp dem uten hyrde” (Matt 9,36),

- bidra til transformering og til å myndiggjøre mennesker.¹⁴

All diakoni er i sitt vesen internasjonal. Den norske kirkes nye bestemmelse av diakonien forutsetter dette: ”...Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.” Diakoni er et globalt og internasjonalt anliggende med ulike handlingsarenaer. Økumeniske organisasjoner, misjonsorganisasjoner og kirkesamfunn arbeider langt på vei ut fra en felles forståelsesramme av diakoni. Diakonien representerer et kall til å delta i Guds sendelse (*missio Dei*, Guds misjon), og er derfor profetisk og transformativ.

Diakonien kan ikke skilles fra *koinonia*. Samtidig er den for alle mennesker, uansett tro og kultur, med henblikk på frigjøring, myndiggjøring og vern om skaperverket. Internasjonal diakoni er derfor en transformativ diakoni. Stilt overfor urettferdige strukturer skaper diakonien fellesskap som både praktiserer barmhjertighetshandlinger, og som kjemper med ikke-voldelige midler for rettferdighet og felles utviklende verdier.

KVs sjette generalforsamling i Vancouver (1983) hevdet at ”diakoni som kirkens tjeneste med fordeling, helbredelse og forsoning hører med til selve kirkens vesen. Den forventer at individer og kirker gir, ikke bare av hva de har, men av hva de er.”

Når vi med ”kirke” forstår et fellesskap av mennesker i den betydningen som ligger i begrepet *koinonia*, er kirkens streben etter enhetens konkrete utfoldelse – ”synlighet” og mulighet for å oppleves – innebygd i selve kirkebegrepet. Som *koinonia* av mennesker lever kirken av tro. Men denne troen lever i aktivt ansvar og i gjensidig tjeneste, rettet mot andres og felles behov.

I forlengelsen av dette er det en viktig økumenisk oppgave å sørge for at utviklingen av kirkelige institusjoner gjenspeiler ønskeligheten av best mulig koordinering og samarbeid mellom kirkene. Dette gjelder både de formene og tradisjonene som omfatter gudstjenestelivet og de ordinerte kirkelige tjenestene, og de strukturene som kommuniserer kirkenes tjenester på forskjellige områder av diakonal karakter.

Antiapartheidarbeidet, arbeidet for gjeldsslette for fattige land og klimaengasjementet er eksempler på saker der Den norske kirke har latt seg utfordre direkte av kirker i andre deler av verden som er berørt av urett. Det internasjonale kirkelige nettverket gir kirken stor legitimitet i arbeid med saker der lokale erfaringer er en forutsetning for god forståelse. Samtidig bringer Den norske kirke erfaringer fra arbeid med slike spørsmål i en norsk kontekst inn i økumeniske fora, noe som blant annet har vært nyttig i diskusjoner om økonomisk globalisering der norsk erfaring med myndighetskontakt har vist at det er mulig å kombinere vidtgående kritikk av økonomiske utviklingstrekk med pragmatisk beslutningspåvirkning.

Konklusjon

Kirkens enhet har betydning for menneskelige relasjoner på alle plan. Basert på ren nåde representerer kirken en unik måte å leve med, og å overvinne, splittelser som følger av menneskelige forskjeller. Denne kvaliteten ved kirken er ikke alltid en åpenbar virkelighet. Menneskelige svakheter skaper fordommer og skiller innenfor kirkene. Ikke desto mindre er kirken og dens enhet rotfestet i en tro ved hvilken vi ikke lenger ser hverandre bare på menneskelig vis, men i et perspektiv hvor alt, forsonet i Kristus, er blitt nytt.

Arbeidet for kirkens synlige enhet er et arbeid for menneskers synlige enhet gjennom et mangfold som er forsonet på guddommelig vis. På denne måten er kirken et grunnleggende

¹⁴ Diakonia in Context, LWF 2009, p.24-26

paradigme på Den treenige Guds arbeid i verden og for verden. Derfor hører økumenikk med til den kristne tros kjerne.

Perspektiver på Den norske kirkes økumeniske engasjement 2010-2017

1. På tross av at kirken som historisk virkelighet bærer i seg mange dype sår og svakheter bekjenner vi én hellig allmenn og apostolisk kirke, kvalifisert ved at kilden til dens liv og enhet er Gud selv – Far, Sønn og Hellig Ånd – én sann, nådig og rettferdig Gud gjennom tid og evighet. Det er en økumenisk oppgave for Den norske kirke å bidra til at kirkens liv lokalt og nasjonal formidler helhetlig fellesskap i Gud og blant mennesker. Denne oppgaven berører alle kirkens medlemmer, og spesielt alle som har ansvar innenfor kirkens ordninger.
2. Samtidig som Den norske kirke er en del av den universelle kirke er den også formet gjennom Reformasjonen og de skrifter som er blitt stående som reformatoriske bekjennesskrifter, i vårt tilfelle *Confessio Augustana* og Martin Luthers lille katekisme. I forberedelsen av Reformasjonsjubileet i 2017 er det en oppgave for menigheter og utdanningsinstitusjoner å styrke forståelsen for reformatorenes engasjement for å bevare kirkens enhet, så vel som for den lutherske bekjennelses økumeniske potensial gjennom sitt fokus på frelsen ved Guds nåde alene.
3. På grunn av nådemidlenes sentrale plass i kirkens liv og enhet, er forståelsen av den ordinerte tjenesten i kirken et tema som er blitt mye behandlet i økumeniske læresamtaler. Den norske kirke har deltatt aktivt i det økumeniske samarbeidet om dette temaområdet som har muliggjort *Porvoo-fellesskapet* mellom anglikanske og lutherske kirker, og har også deltatt i studiearbeidet om samme tema innenfor Fellesskapet av protestantiske kirker i Europa. Det vil være en betydningsfull økumenisk oppgave å oppnå bred felles forståelse av prestedtjenesten, diakontjenesten og tjenesten som biskop, både hva angår det som binder disse tjenestene sammen og det som særpreger dem.
4. Dersom tjenestene som kateket også skal være en tjeneste det skal ordineres til, må også denne stillingen defineres som en tjeneste med ord og sakrament. Det er fullt mulig, og skjer best på den måten at denne tjenesten tilrettelegges som en særskilt form for diakontjeneste (undervisningsdiakon).
5. I den ene, universelle kirke forutsettes det, ut fra *Confessio Augustana* 7, ikke uniformitet i skikker og ritualer. Denne erkjennelsen er uttrykt gjennom den økumeniske modellen "enhet i forsonet mangfold". Men enheten forstått slik må også komme til uttrykk som "synlig enhet". Dette skjer først og fremst i kirkens gudstjenesteliv. Men det er samtidig en oppgave at det kirkelige fellesskap skal oppleves i praksis både i menneskelige relasjoner og i forholdet mellom kirkelige tradisjoner og konfesjoner.
6. Den norske kirke var med blant de stiftende kirker i *Det lutherske verdensforbund* (1947), *Kirkenes Verdensråd* (1948) og *Konferansen av europeiske kirker* (fra 1959), og opprettholder medlemskap i disse. Gjennom Kirkens Nødhjelp deltar Den norske kirke i *ACT Alliance* (2010). Disse organisasjonene står alle overfor store utfordringer i dag. Det er en viktig oppgave for Den norske kirke å bidra så godt som mulig til de økumeniske organisasjonenes økonomi, så vel som til det innholdsmessige programarbeidet. Det er også av presserende betydning å avklare hvordan generalforsamlingene i Kirkens Verdensråd best kan utformes for å skape mer integrert deltakelse fra andre økumeniske organisasjoner og konfesjonelle verdensfamilier.

7. Gjennom etableringen av *Faith and Order kommisjonen* i 1927 markerte kirkene at teologisk arbeid med kirkens tro og ordninger nødvendigvis hører med til de internasjonale bestrebelsene for kirkelig enhet. Mye betydningsfullt arbeid er gjennomført ved denne kommisjonens innsats. Det gjelder blant annet det kjente studiet "Dåp, nattverd og embete" og det mindre kjente studiet av "Den apostoliske tro". I dag arbeidet det videre med dokumentet "The Mission of the Church" (2006). Faith and Order sliter imidlertid med ressursituasjon. Det er en oppgave for Den norske kirke i årene som kommer å bidra faglig til at Faith and Order kan fylle den oppgaven som bare den formen for samarbeid kan ivareta.
8. De internasjonale økumeniske bestrebelsene har fra midten av 1960-tallet også omfattet et betydelig nettverk av bilaterale læresamtaler, drevet frem særlig av Den romersk-katolske kirke, og de konfesjonelle verdensfamiliene. Den norske kirke verdsetter de mange rapportene fra disse dialogene som gjenspeiler fremgangen i forståelsen av den felles kristne tro. Det er viktig for den videre utviklingen av internasjonal økumenikk at de bilaterale læresamtalene gis muligheter for å fortsette. Det er også et stort behov for at arbeid blir iverksatt, f. eks. gjennom Faith & Order, med brede analyser av de resultatene som de bilaterale dialogene har kommet frem til.
9. Det internasjonale misjonsråd sprang ut av Misjonskonferansen i Edinburgh i 1910, og ble formelt etablert i 1921. Det ble integrert i Kirkenes Verdensråd i 1961. Den norske kirke gleder seg over hundreårsjubileet i 2010 for etableringen av dette internasjonale og økumeniske misjonssamarbeidet. I denne forbindelse gjennomførte et team med representanter for ulike kirker i sør en evaluering av misjonsvirksomheten utført av kirker i nord. I forlengelsen av dette er det en oppgave for Den norske kirke å ta på alvor, og følge opp, de utfordringene kirkene i sør vil gi oss. *Samarbeidsråd for menighet og misjon* (SMM) vil kunne spille en nøkkelrolle her som bindeledd mellom norske lokalmenigheter og internasjonal misjon i samarbeid med søsterkirker i over 30 land. Oppfølgingen av denne "sør-evalueringen" vil være en sak både for Den norske kirkes rådstruktur og for kirkens menigheter.
10. Den norske kirke gleder seg over den økumeniske enighet som er oppnådd om rettferdiggjørelsens sentrale plass i den kristne tro, uttrykt gjennom den katolsk-lutherske "Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren" som ble inngått og feiret i Augsburg i 1999, og som også Metodistkirkene på verdensbasis sluttet seg til i 2006. Som medlem av Det lutherske verdensforbund har Den norske kirke gjennom Felleserklæringen forpliktet seg til å arbeide videre med å realisere rettferdiggjørelseslærens betydning for det kirkelige liv og kirkens enhet. Noe av dette arbeidet skjer gjennom en egen katolsk, luthersk, metodistisk og reformert studiekommisjon som arbeider med rettferdiggjørelseslærens bredere bibelske basis. Det er imidlertid også viktig at det blir arbeidet med tematikken også i økumenisk sammenheng i Norge [enten gjennom NTSF eller gjennom Nådens fellesskap og samarbeid med Den katolske kirke og Frikirken]...
11. Under Reformasjonens uroligheter kom også lutheranerne til å bære et ansvar, blant annet for overgrep mot gjendøperne. Disse overgrepene hang sammen med fordømmelsen av gjendøperne i lutherske bekjennelsesskrifter. Den norske kirke vurderer positivt Det lutherske verdensforbunds oppgjør med denne delen av kirkehistorien på sin generalforsamling i 2010, i nærvær av representanter for *Mennonite World Conference*. I forlengelsen av dette vil Den norske kirke arbeide for en felles nordisk markering hvor forholdet til mennonittene blir bearbeidet på en godt forberedt måte gjennom studiet av den bilaterale luthersk-mennonittiske studierapporten om fordømmelsene av gjendøperne på reformasjonstiden.

12. Den norske kirke er i kirkefellesskap med de 140 medlemskirkene i Det lutherske verdensforbund, og herunder også med Den Evangelisk Lutherske Frikirke i Norge. Selv om en egen samarbeidsavtale mellom de to kirkene ikke førte frem i 2008, er det fra begge sider fastslått at det kirkelige samarbeidet skal ivaretas på alle de områdene hvor dette er naturlig. Samarbeidet med Frikirken er allerede gjennom flere år blitt utviklet gjennom Den norske nasjonalkomiteen for LVF. Det ble også samarbeidet tett om markeringen av 10-års jubileet for Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren i 2009. Den norske kirke ønsker å videreutvikle samarbeidet med Frikirken, blant annet gjennom en styrking av Nasjonalkomiteens engasjement i saker som gjelder LVF.
13. Den norske kirke er i kirkefellesskap med Metodistkirken i Norge, gjennom avtalen "Nådens fellesskap" (1994). Samarbeidsrådet som er etablert i denne relasjonen møtes regelmessig under ledelse av Metodistkirkens biskop i Norden og Baltikum og Borg biskop. Som en del av kirkefellesskapet utvikles det et samarbeidsprosjekt om diakoni. I forbindelse med dette er det ønskelig å foreta en felles refleksjon om sammenhengen mellom nådemiddelforvaltning og diakoni.
14. Det har gjennom mange år vært uformelle kontakter mellom Den norske kirke og Den katolske kirke i Norge. Formell kontakt ble etablert gjennom en samtalegruppe i 1978 (med statutter revidert senest i 2010). Gruppen ledes av den katolske og den lutherske biskopen i Oslo, og arbeider både med teologiske og praktisk-kirkelige spørsmål. Etablering av praktisk økumenikk i tråd med kardinal Kaspers forslag for dette står på dagsorden. Likeledes vil det samarbeides om oppfølging av Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren. Det vil være ønskelig å undersøke hvordan Den norske kirke og Den katolske kirke i Norge kan samarbeid over tid om styrkingen av Faith and Order kommisjonen.
15. Relasjoner mellom Den norske kirke og de ortodokse kirkene er særlig ivaretatt gjennom Barents-samarbeidet, gjennom Den luthersk-ortodokse kontaktgruppen i Norge og gjennom annen kontaktvirksomhet i Oslo. Det er ønskelig å etablere en fastere kontaktform mellom Den norske kirke og de ortodokse kirkene i Norge. Det må her vurderes hvordan Tunsberg bispedømmes kontakt med orientalsk ortodokse kirker også kan bli gjenstand for koordinering.
16. Den norske kirke vært med i Norges Kristne Råd fra starten av, og anser videreutviklingen av dette rådet som nasjonalt kirkeråd (National Council of Churches etter KVs terminologi) som en vesentlig økumenisk oppgave. Bredden i Norges Kristne Råd – som er mer omfattende enn det som er vanlig for nasjonale kirkeråd – er i seg selv et sterkt vitnesbyrd om det sterke økumeniske engasjementet som preger norsk kirkeliv. Gjennom samtaler mellom representanter for NKR og Kirkerådet, samt mellom NKR og Mellomkirkelig råd trekkes det opp linjer for klarere samarbeidsformer mellom NKR og Den norske kirke.
17. Utviklingen av relasjonene mellom de historiske kirker og pentekostale og karismatiske kirker er et karakteristisk trekk ved dagens økumenikk. Internasjonalt ser vi dette i Global Christian Forum (GCF) som Den norske kirke har deltatt i, og bidratt til. Den norske kirke ser det som en viktig økumenisk oppgave å videreutvikle dette forumet, samtidig som naturlige forbindelseslinjer etableres mellom GCF, nasjonale kirkeråd og Kirkenes Verdensråd.
18. Den norske kirke ser oppvurderingen av urfolks plass i kirke- og samfunnsliv som en viktig utvikling i nyere tid. Bearbeidelse av, og oppgjør med, omfattende overgrep – også

fra kirkelig hold – inngår som en nødvendig del av denne positive utviklingen. Den norske kirke gleder seg over styrkingen av samefolkets rolle i det norske samfunn og i kirkens liv. Sammen med samefolket vil Den norske kirke fortsette sitt engasjement for urfolk økumenisk og internasjonalt, særlig i støtten til urfolkprogrammet i KV.

19. I tillegg til økumenisk relasjonsbygging mellom kirker, har dialogene og relasjonene mellom kirker og andre religioner hatt en betydelig utvikling de senere år, spesielt gjennom Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Kontaktgruppen mellom MKR og Islamsk Råd Norge, og mellom MKR og Det mosaiske trossamfunn. Dette er et viktig svar på utfordringene som følger av økt migrasjon og kulturmøter som preger endringer i de fleste land. I den forestående perioden er følgende saker av spesiell betydning: ...
20. Den norske kirkes Plan for diakoni bestemmer diakoni slik: "... Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet." Slik er diakonien i sitt vesen et internasjonalt anliggende, med ulike handlingsarenaer. For mange norske menigheter ligger det en utfordring i å fokusere ikke bare lokalt, men også på globale anliggender. Internasjonal diakoni benevnes også som økumenisk diakoni. Den er et kall til å delta i Guds sendelse, og er derfor profetisk og transformativ. Diakonien kan ikke skilles fra *koinonia*. Samtidig er den for alle mennesker, med henblikk på frigjøring og myndiggjøring (empowerment) og vern om skaperverket.¹⁵ En slik forståelse er retningsgivende for Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI).
21. Den norske kirkes arbeid for fred, global rettferdighet og vern om skaperverket har i stor grad sitt utgangspunkt og sin begrunnelse i det internasjonale kirkefellesskapet vi er en del av. Sammen med det internasjonale fellesskapet i KV deltar Dnk i Ledsagerprogrammet (EAPPI) og arrangerer den årlige "Kirkeuka for fred i Israel og Palestina", og bidrar med dette til å øke innsikten i Norge for situasjonen i Israel og Palestina og i kirken spesielt. Den norske kirke samarbeider i KEK og KV om nedrustning og kampen for et forbud mot atomvåpen, og i KV om fredsarbeid, blant annet knyttet til International Ecumenical Peace Convocation. I samarbeid med Samisk kirkeråd deltar Dnk i KVs arbeid med urfolks rettigheter. I regi av Church and Society Commission i KEK er Dnk engasjert i utviklingen av verktøy for menneskerettighetsarbeid på menighetsplan. Og vi fortsetter vårt engasjement om refleksjon rundt kirkenes sosialetiske engasjement i regi av GEKE. Fortløpende arbeid på menneskerettighetsområdet ivaretas blant annet gjennom samarbeidet i LVF.

---

¹⁵ Chris Ferguson and Ofelia Ortega: Ecumenical Diakonia. Unpublished WCC Document, 2002, p.3